

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Πρόλογος	11
Έναρξη: Γ. Παπαδόπουλος, Δήμαρχος Καρπενησίου	15
Κλ. Σ. Κουτσούκης, Αντής ΕΚΠΕ, Πάντειο Παν/μιο	17
I. ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ - ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ	
Β. Παπαδάκης (Λευτεριάς), Αντιστασιακός «Αναμνήσεις και Εμπειρίες από την Εθνική Αντίσταση»	21
Φ. Γελαδόπουλος, Συγγραφέας «Η Ευρυτανία στην Αντίσταση»	25
II. Η ΠΟΛΙΤΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ (1941 - 44)	
Α. Ρήγος, Πάντειο Πανεπιστήμιο «Λοιτικός Πολιτικός Κόσμος και Ενοπλη Αντίσταση»	55
Γ. Παπαϊωάννου, Νομικός - Οικονομολόγος «Η Πολιτική του ΚΚΕ»	72
Β. Νεφελούδης, τ. Βουλευτής «Η Εθνική Αντίσταση στη Μέση Ανατολή»	83
Στ. Μπαμπανάσης, Πανεπιστήμιο Λιγαίων «Οι Επιπτώσεις της Κατοχής στην Εθνική Οικονομία»	91
Γ. Μαργαρίτης, Πανεπιστήμιο Κρήτης «Οικονομικές πτυχές των Ελληνικών Ενόπλων Αντιστασιακών Οργα- νώσεων στην περίοδο της Κατοχής, 1941 - 1944»	95
III. Ο ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ 1941 - 44	
Π. Θεομύς, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας «Οι Ελληνοαμερικανικές σχέσεις 1941 - 1945»	108
Π. Παπαστράτης, Πάντειο Πανεπιστήμιο «Η Επιχείρηση "Μάνα" και η Απελευθέρωση της Ελλάδας»	153
IV. Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ	
Στ. Ζορμπαλάς, Υφηγητής Κοινωνιολογίας «Η Νεολαία και η Αντιστασιακή Μορφωτική και Πολιτιστική της δρα- στηριότητα»	169
Γ. Πλατάρης - Τζίμας, Συγγραφέας, ζωγράφος «Η Λαϊκή Τέχνη στην Αντίσταση»	178
Ο. Smith, Πανεπιστήμιο Goteborgs «Λογοτεχνία και Αντίσταση»	189

Τ. Βερβενιώτη, Δρ. Ιστορικός	
«Οι Συναγωνιστριες: Η εικόνα της γυναίκας όπως προβάλλεται από το Εαμικό Αντιστασιακό Κίνημα»	195
Ν. Κοταρίδης, Πάντειο Πανεπιστήμιο	
«Γαυτότητα και Αντιπαλότητα στα Τραγούδια της Εθνικής Αντίστασης»	211
Ε. Πιπερόγλου - Κυριαζή, Παρέμβαση	232
Κ. Μπαλάφας, Παρέμβαση	238

V. ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ: ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

Μ. Σταφυλάς, Συγγραφέας	
«Το Χρονικό του Προαναγγελλθέντος Εμφυλίου»	243
Ν. Σιδέρης, Δρ. Ψυχολόγος	
«Η Αντίσταση ως Φαντασίωση»	261
Σ. Ριζάς, Δρ. Πολιτικής Επιστήμης	
«Όψεις της ιστοριογραφίας των Νικητών. Μία κριτική προσέγγιση»	275
Α. Τραζίλης, Παρέμβαση	287
Σ. Μπέκιος, Παρέμβαση	301

VI. ΟΙ ΘΕΣΜΟΙ ΤΗΣ ΠΕΕΑ

R. Van Boeschoten, Δρ. Ιστορικός, Παν/μιο Άμστερνταμ	
«Η “Τάξη του Λαού” και η “Τάξη των Ζοριπάδων”: Οι θεσμοί της Λαοκρατίας στη Λαϊκή Μνήμη	319
Π. Παπαγιάννης, Δικηγόρος, π. Δήμαρχος	
«Πενήντα χρόνια από τον Κώδικα Αυτοδιοίκησης της ΠΕΕΑ»	344
Μ. Τομαρά - Σιδέρη, Πάντειο Πανεπιστήμιο	
«Λαϊκή Αυτοδιοίκηση στην Ελεύθερη Ελλάδα: Όραμα και Πολιτική» ...	361
Κ. Ζήσης, Εκπαιδευτικός, Ιστορικός	
«Αντίσταση και Παιδεία. Το Παιδαγωγικό Φροντιστήριο Καρπενησιού - Τροβάτου Λαγύρων»	368

VII. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΚΛΕΙΣΙΜΟ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ - ΨΗΦΙΣΜΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η περίοδος της Εθνικής Αντίστασης (1941 - 44) αποτελεί σημαντικό κεφάλαιο της εθνικής μας ιστορίας και ανεξάντλητη πηγή ιστορικών διδαγμάτων και εθνικής αυτογνωσίας. Ωστόσο ελάχιστες επιστημονικές συνάξεις ασχολήθηκαν με αυτήν.

Το Ελληνικό Κέντρο Πολιτικών Ερευνών του Παντείου Πανεπιστημίου, αν δεν είναι ίσως το πρώτο, είναι από τα λίγα ερευνητικά Πανεπιστημιακά Ιδρύματα που οργάνωσε ένα τετραήμερο διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο με αποκλειστικό θέμα την Εθνική Αντίσταση 1941 - 44.

Το Συνέδριο πραγματοποιήθηκε στις 28 Σεπτεμβρίου έως 1 Οκτωβρίου 1994 στην καρδιά της Ρούμελης, την Ευρυτανία, εκεί όπου ο πρωτοκαπετάνιος, Άρης Βελουχιώτης σήκωσε πρώτος την σημαία της Αντίστασης, κι εκεί όπου πρωτολειτούργησαν οι νέοι λαϊκοί θεσμοί που καθιέρωσε η ΠΕΕΑ (Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης). Άλλωστε όπως θα διαπιστώσει ο αναγνώστης από πολλούς εισηγητές εξαιρείται η συμβολή της περιοχής αυτής στον Αντιστασιακό Αγώνα, όχι μόνο λόγω της εδαφικής διαμόρφωσης, αλλά και της ολόψυχης και ποικιλόμορφης συνεισφοράς των φτωκών, αλλά πρωϊκών και αγνών κατοίκων της στον Αγώνα.

Το Συνέδριο αυτό δεν ήταν μια συνηθισμένη επετειακή εκδήλωση με το γνώριμο τελετουργικό που συνήθως την συνοδεύει.

Όσο και αν μας θλίβει το γεγονός, ότι στην 50ή επέτειο απ' την λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου αγνοήθηκε στους επίσημους λόγους των συμμάχων η συμμετοχή της χώρας μας στον Αγώνα κατά των δυνάμεων του Άξονα, είναι ωστόσο παρήγορο το ότι υπάρχουν ξένοι ερευνητές που μελετούν με ιδιαίτερη σοβαρότητα διάφορες πτυχές της Εθνικής μας Αντίστασης. Η συμμετοχή Ευρωπαίων Πανεπιστημιακών στο Συνέδριο αυτό, έστω και λίγων, λόγω πενιχρών πόρων, συνηγορεί σ' αυτό.

Το Συνέδριο χωρίς να τις εξαντλήσει όλες στόχευσε σε συγκεκριμένες θεματικές ενότητες.

Ο τόμος περιέχει τα κείμενα των εισηγήσεων και παρεμβάσεων που έγιναν κατά την διάρκεια των εργασιών του Συνεδρίου. Ένας δεύτερος συμπληρωματικός τόμος θα περιλάβει την ενδιαφέρουσα διαλογική συζήτηση σε κάθε συνεδρία με αφορμή ερωτήματα - απαντήσεις - διευκρινίσεις, αλλά και τους σχολιασμούς και τις κριτικές που έγιναν κατά την διάρκεια του διαλόγου.*

Στο πρώτο κεφάλαιο (Αντίσταση - Ευρυτανία) οι εισηγητές αναφέρονται γενικά στις εμπειρίες τους από την συμμετοχή τους στην αντίσταση στον χώρο της Ευρυτανίας. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στα πρώτα οργανωτικά βήματα εκείνης της περιόδου στην περιοχή και στα πρώτα ονόματα από όλες τις επαγγελματικές τάξεις που πήραν πρωτοβουλίες για αντιστασιακή οργάνωση και δράση. Κυρίαρχη η μορφή του Μήτσου Μπακόλα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο (πολιτικοοικονομική κατάσταση) εξετάζο-

* Εκτενής περίληψη των εργασιών του Συνεδρίου δημοσιεύτηκε στο περιοδικό ΕΑΜ - ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ αρ. τ. 31 (Οκτώβριος - Νοέμβριος - Δεκέμβριος 1994), σσ. 4 - 17).

νται αφ' ενός η στάση των πολιτικών κομμάτων που παρά την μικρή ή μεγάλη δράση τους στο εσωτερικό ή εξωτερικό συνεχίζουν τις αντιπαλοότητες με δυσπιστία και καχυποψία μεταξύ τους και αφ' ετέρου οι δυσμενείς οικονομικές επιπτώσεις της Κατοχής πάνω στην οικονομία της χώρας. Ωστόσο μέσα από τον διαλυμένο παραγωγικό μηχανισμό της χώρας η Αντίσταση κατορθώνει να αναπτύξει τα οικονομικά της χάρις στην ύπαιθρο και τις κοινωνικές σχέσεις στήριξης που καλλιεργούνται στα αστικά κέντρα.

Το ζοφερό πολιτικό και οικονομικό κλίμα έρχεται να εκμεταλλευθεί συχνά για λογαριασμό του ο ξένος συμμαχικός παράγοντας που αναλύεται στο **τρίτο κεφάλαιο**. Εδώ επισημαίνεται η υστερόβουλη βρετανική πολιτική και η αρχική ουδετερότητα ή φιλική διστακτικότητα του Αμερικανικού παράγοντα.

Το τέταρτο κεφάλαιο αναφέρεται στους διάφορους τομείς του πολιτισμού και της κοινωνικής οργάνωσης, που χάρις στο πνεύμα της Αντίστασης αναζωογονούνται και βιώνουν νέες δημιουργικές προσπάθειες, όπως στο θέατρο, στην λογοτεχνία, στο τραγούδι, στην λαϊκή τέχνη, στην κοινωνική απελευθέρωση της γυναίκας κ.ά.

Στο πέμπτο κεφάλαιο αναλύονται οι συμβολικές προεκτάσεις της Αντίστασης στον χώρο της ψυχολογίας και της συμπεριφοράς του αγωνιζόμενου λαού, αλλά και στην γραφή της ιστορίας, όπως προκύπτει από τον τρόπο που αυτή γίνεται κατανοητή και ερμηνεύεται από ιδεολογικούς εκπροσώπους αντιπάλων παρατάξεων.

Στο έκτο κεφάλαιο εξετάζονται οι συνθήκες και το ιστορικό και ψυχικό υπόβαθρο της ίδρυσης και λειτουργίας των θεσμών της ΠΕΕΑ, όπως η Λαϊκή Αυτοδιοίκηση και Δικαιοσύνη, η Παιδεία με το Παιδαγωγικό Φροντιστήριο κ.α. Ας σημειωθεί, ότι οι λαϊκοί θεσμοί, όπως αυτοί που διαμορφώθηκαν με τον Κώδικα «Ποσειδών» και άλλες πράξεις της ΠΕΕΑ βρήκαν άμεση απήχηση στον χώρο της Ευρυτανίας. Υπήρχε πράγματι εκεί πρόσφορο έδαφος να λειτουργήσουν παραδειγματικά χάρις σε παγιωμένες ιστορικά μορφές συλλογικής εργασίας και έθιμα διαποτισμένα από το κοινοτικό πνεύμα που διατηρήθηκε ανά τους αιώνες στην περιοχή.

Το τελευταίο έβδομο κεφάλαιο περιέχει το κλείσιμο του Συνεδρίου, που έγινε στην αίθουσα του Ιστορικού Δημοτικού Σχολείου των Κορυσχάδων, όπου είχε συνέλθει το πρώτο Εθνικό Συμβούλιο της ΠΕΕΑ. Ο λόγος δόθηκε στα μέλη της Τιμητικής Επιτροπής του Συνεδρίου και τους παριστάμενους καπετάνιους, με ιδιαίτερη δράση στην περιοχή, που τίμησαν με την παρουσία τους το Συνέδριο: Νίκος Καρκάνης (Νικηφόρος), Βαγγέλης Παπαδάκης (Λευτεριάς), Βασίλης Πριόβολος (Ερμής), Γεώργιος Χουλιάρης (Περικλής), Βασίλης Νεφελούδης, Κώστας Παλαιολόγου και οι φωτογράφοι της Εθνικής Αντίστασης Σπύρος Μελετζής και Κώστας Μπαλάφας. Λόγω εκτάκτου κωλύματος απουσίασε την τελευταία ημέρα ο Σπύρος Μπέκιος (Λάμπρος). Απ' όλους τονίσθηκε η ανάγκη συνέχισης και άλλων συνεδρίων με πλέον εξειδικευμένη θεματική.

Το ψήφισμα του Συνεδρίου καλεί για ίδρυση ενός Κέντρου Εθνικής Αντίστασης, καθώς και Μουσείου που θα διαφυλάξουν όλα τα πολύτιμα τεκμήρια της Εθνικής Αντίστασης πριν τα αφανίσει ο χρόνος και η αδιαφορία.

Ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Καρπενησίου κ. Νικόλαος πήρε τελευταίος τον λόγο για να τονίσει ότι κάθε συλλογική ή εθνική αντίσταση προϋποθέτει την πνευματική αντίσταση και ατομική υπέρβαση.

Επιτυχία του Συνεδρίου θεωρήθηκε το γεγονός ότι για πρώτη φορά σε Επισημονικό Συνέδριο για την Εθνική Αντίσταση βρέθηκαν μαζί τόσοι πρωταγωνιστές καπεταναίοι για να κάνουν διάλογο, αλλά και να μεταδώσουν την πλούσια εμπειρία και τα βιώματα του Αντιστασιακού Αγώνα σε νεώτερους ερευνητές και μελετητές της κατοικικής περιόδου. Το ΕΚΠΕ έκρινε ότι η ευκαιρία αυτή δεν έπρεπε να χαθεί μια και ζουν ακόμη αρκετοί από τους πρωταγωνιστές της Εθνικής μας Αντίστασης.

Ανεξάρτητα από τις προσωπικές ερμηνείες και εκτιμήσεις ή κάποια γεγονότολογία, όπου αυτή είναι αναγκαία, όλες οι εισηγήσεις ακόμη και αυτές των πρωταγωνιστών εμφανίζουν πλούσια και όχι λίγες φορές πρωτότυπα στοιχεία, που συμβάλλουν στην ιστορική τεκμηρίωση πολλών θέσεων και συμβάντων της εποχής καθώς και της περιοχής.

Παρά τον αρχικό σχεδιασμό, δεν κατορθώθηκε λόγω χρόνου, να πραγματοποιηθούν και καταχωρηθούν περισσότερες προφορικές μαρτυρίες αντιστασιακών της περιοχής που αναμφίβολα θα είχαν ιδιαίτερη αξία, όπως αυτή του κ. Αθ. Τραχίλη. Η ζωντανή αφήγηση του γύρω από το πρώτο ξεκίνημα του Άρη στην Δομνίστα υπήρξε όχι μόνο ενημερωτική, αλλά και ιδιαίτερα συγκινητική.

Δυστυχώς στο χρονικό διάστημα που μεσολάβησε από το Συνέδριο μέχρι την έκδοση του τόμου αυτού έφυγαν από τον μάταιο τούτο κόσμο, ο καθηγητής Άγγελος Αγγελόπουλος, ακαδημαϊκός, που ως μόνο επιζών μέλος της ΠΕΕΑ αγκάλισσε πρόθυμα την ιδέα του Συνεδρίου και δέχθηκε να είναι Πρόεδρος της Τιμητικής Επιτροπής.

Από τους εισηγητές ο καθηγητής Ole Smith του Πανεπιστημίου του Γκέτεμποργκ, πέθανε στις αρχές Φεβρουαρίου 1995 και ο αντιστασιακός συγγραφέας Φίλιππας Γελαδόπουλος (4 Μαΐου 1995) μετά από σύντομη νοσηλεία. Τα κείμενα των αιμνήστων εισηγητών δημοσιεύονται στα οικεία κεφάλαια.

Σημειώνουμε επίσης τον θάνατο του αντιστασιακού Δ. Πάλλα (Μάιος 1995), για τον οποίο έγινε συζήτηση σε ειδική παρέμβαση.

Η πραγματοποίηση του Συνεδρίου, αλλά και η έκδοση του τόμου αυτού, στηρίχθηκαν στην οικονομική ενίσχυση ευγενών χορηγών και ιδρυμάτων. Το ΕΚΠΕ εκφράζει θερμές ευχαριστίες προς όλους, όσους συνέβαλαν στην πραγματοποίηση του Συνεδρίου και την έκδοση του τόμου αυτού. Ιδιαίτερα στον Δήμο Καρπενησιού με τον οποίο έγινε η συνδιοργάνωση και την θυγατρική του Εταιρεία ΔΕΠΑΚ που συνέβαλε στην έκδοση του τόμου.

Στον αντιστασιακό Αυγέρη Αυγερόπουλο, του οποίου η συγκινητική προσφορά έσωσε το Συνέδριο από βέβαιη ματαιώσή του, απευθύνουμε ιδιαίτερες ευχαριστίες.

Τέλος, για την φιλότιμη και άφογη συνεργασία στην έκδοση του τόμου αυτού ευχαριστούμε το Ατελιέ Χαρίκλειας - Ειρήνης Τάσση.

Για το Ελληνικό Κέντρο Πολιτικών Ερευνών
Αν. Καθηγητής Κλεομ. Κουτσούκης
Διευθυντής